

til dels indis malabars. Vàrem cloure els ulls, començàrem a enfilar-nos i el seguïrem, alguns drets, altres corbats, els més arrossegant-nos.

El bon home ens aconsellà que no giressim el cap per a mirar enrera. La recomanació era inútil; massa bé sabíem que el precipici obria sota els nostres peus sa famolenca gola, a punt d'atraure'ns amb el seu alè fascinator i devorar-nos tot seguit. Sentíem rodolar bona estona per la muntanya i caure més tard a l'aigua, amb un soroll eixordador, les pedres que els nostres peus feien desprendre. Aquelles roques ens indicaven el camí que podien seguir els nostres cossos al més petit descuit.

Escolteu, bon home,—vaig dir, cridant, al guia:—¿No hi ha cap més camí que porti a la gruta?

—No n'hi ha d'altre.

I, digueu-me: el dia que vinguéreu per aquí i vàreu descobrir la cova, portaveu intenció de suïcidar-vos?

—No senyor; havia sortit a passejar.

A passejar!... I quins passeigs de fer!...

—La gruta!—exclamà el bon home.

Vàrem aturar-nos: tots teníem les mans sagnants d'arrapar-nos a les roques i pàl·lid el rostre d'haver brandat durant un quart d'hora el nostre cos per sobre el precipici. Fou aleshores que miràrem el camí seguit. Ens espantà; podíem matar-nos, no una, sinó cent voltes. El què ens féu més quimera fou el trobar-nos amb la cascata i molt aprop del santuari; és dir, quasi al mateix lloc d'on havíem sortit. La disposició del terreny és tal, que per una distància de vint passes havíem hagut d'esmerçar tres quarts d'hora de camí. I quin camí!...

—Es un camí pintoresc—digué un.

—Es un camí assassí!—respongué un altre.

Jo no vaig dir res; però vaig reservar-me per aquesta ocasió l'aconsellar als viatgers que vagin a Sant Miquel del Fai, que apartin tota intenció de visitar la nova gruta mentre no hi condueixi altre camí.

* * *

Si no fos per altres mèrits rellevants, que posen Víctor Balaguer entre els nostres homes il·lustres, n'hi hauria prou amb la demostració del seu gran amor i viva estimació a Catalunya per a poder considerar-lo com a tal. Però és que ell, a aquest sentiment nobilíssim que sentia per la nostra terra, hi ajuntà la valor de la seva extraordinària i notable obra, el treball que en conjunt realitzà, amb l'elevat fi i lloable intenció de contribuir a l'avenç moral i material de la nostra pàtria. Car a una labor fructífera d'home de lletres eminent, sapigué també, encaminant les seves ac-